

Iturraran lorategia, zaletasun baten emaitza paregabea

Lakar Iraizoz, Oihane

Elhuyar Zientziaren Komunikazioa

Peoniak edo oinlodiak negu gogor samarra behar izaten du bere bizi-zikloa osatzeko. Abisiniako bananondoaren bizi-baldintzei buruz irakurriko bagenu, berriz, ikusiko genuke berez ez dituela jasaten 15 gradutik beherako temperaturak. Beraz, pentsatzekoa da inoiz ezingo liratekeela elkarren ondoan hazi eta bizi. Bada, Iturraran lorategi botanikoan, ondo-ondoan daude bata eta bestea; eta ez dira ozta-ozta bizi, oso indartsu baizik.

PAGOETA INGURUKO KLIMA-KONDIZIO EPELEK POSIBLE EGITEN DUTE berez bateraezinak diren inguruneetako landareak elkartu eta inongo arazorik gabe bizi-tzea. Urte osoan gutxi gorabehera dozena bat egunetan jaisten da temperatura zero azpitik, eta udan ere ez da gehiegi igotzen. Mundu osoko 4.500 zuhaitz eta zuhaixka inguru dituzte Iturraran lorategi botanikoan; eremu handi bateko lorategi aberatsenetako bat da espezieei dagokienez, eta dituzten haritz- eta astigar-bildumak mundu-mailako bi edo hiru bilduma hoberenen artean daude.

Peoniak eta Abisiniako bananondoa ondo-ondoan, Iturraranen.

Gaur egun hain aberatsa den lorategia Pagoetako parkearen kudeaketaren arduraduna zen Paco Garinen zaletasun batetik abiatu zen, 1986ko neguan. Aldundiak erosi berri zuen Iturraran baserriaren inguruan zuhaitz apaingarri batzuk landatzea erabaki zuen parkeko lantaldeak, udazkenean kolore ugari zituzten zuhaitzak: astigarrak, zuhandorrek eta abar.

Hasi, bai, horrelako landaketa txikiekin hasi ziren, baina Garinek zaletasun handia zuen zuhaitzetarako, eta, pixkanaka, leku batetik eta bestetik ekarritako zuhaitz eta zuhaixkak landatzen joan ziren orain Iturrarango interpretazio- eta harrera-zentroa den baserriaren inguruan. Zuhaitz-mota jakin batzuen bildumak egiten ere hasi ziren haritzena, astigarrena, likidanbarrena, eta abar.

P. GARIN

Paco Garin *Quercus guliemi-treleasei* batekin. European ez dago espezie horretako beste zuhaitzik.

Ohartu orduko, lorategi txiki bat egiteko adina landare zituzten, eta horri ekin zioten. Lorategia zortzi gunetan banatu zuten, eta bakoitzari zuhaitz-mota nagusi bat esleitu zioten: haritzen gunea, astigarrena, mimosena, Mediterraneoko landareena, zumar eta intxaurrendoa, errosazeo (gereziondoak, sagarrendoa eta abar) eta palmondoena, txilarrena eta koniferoena.

Inondik ere ez erraza

Hasieran oso erraza zen banaketa horri jarraitzea, baina bildumak gero eta handiagoak ziren, eta mota bakoitzeko landareen jatorria, eta eskakizunak, gero eta ugariagoak. Ikusi zuten ezinezkoa

zela mota bateko landare guztiak elkarrekin jartzea. Adibidez, haritzentzat gunea berezi bat zuten definituta. Baina tropikoetako haritzak ekarri zituztenean ohartu ziren ezin zituztela gainerakoen ondoan jarri, haritzen gunea iparraldera begira zegoelako, eta haritz tropikalak ezin zirelako kondizio haietan bizi. Hala, eguteren jarri zituzten haritzok. Gaur egun, beraz, lorategiaren gunea bakoitzean landare-mota bat da nagusi, baina tartean beste hainbat motatako landareak ikus ditzakegu.

“pixkanaka, leku batetik eta bestetik ekarritako zuhaitz eta zuhaixkak landatzen joan ziren”

Batzuetan denbora asko behar izaten dute landare jakin batentzat leku egokiena zein den bilatzeko, eta ez bakarrik Iturrarango klima-kondizioak landareen jatorrizko bizilekuarekiko desberdinak direlako. Inguruan duten lurzorua ere ezaugarriek ere eragin handia dute landareen biziraupenean, landare bakoitza ezaugarri jakin batzuk dituen lurzoru batean bizitzera moldatuta dago eta.

Landareak kontrolpean

Kanpotik ekarritako landare batzuek moldatzeko arazoak dituztela badakite, baina jakin badakite, baita ere, ere beste batzuk arriskutsu bihurtu daitezkeela haien sorlekutik kanpo; inbaditzaile izan daitezkeela, alegia. Eta ez dute ez ikusiarena egiten balizko arazo horren aurrean. Landare bat behin betiko kokalekuan jarri aurretik, proba-fase bat egiten dute, zer kondizio behar dituen eta zer arazo eman ditzakeen jakiteko. Zerrenda bat egin dute landare arriskutsuenekin, eta hartu beharrekiko neurriak hartzen dituzte kontrolpean izateko; alegia, ez dituzte saltzen edo banatzen, eta urtero jaiotzen diren landare berriak moztu egiten dituzte.

Hala ere, Garin ez du gehiegi kezkatzen gai horrek, ez baitu oso zaila ikusten lorategira ekartzen dituzten landareak kontrolpean izatea. Izan ere, handi samarrak dira eta urte batetik bestera ikusteko modukoak izateko adina hazten direlako.

Hala ere, askotan, landare baten moldagarritasuna landarearen egokitzeko eta jasateko gaitasunaren arabera da. Hala, landare batzuk berehala egokitu dira Iturrarango kondizietara, hemengoarekin inongo antzik ez duen klima batetik etorri arren.

Dagoeneko 4.500 landare-mota inguru dituzte lorategian, eta gehiago handitzeko asmoa dute. Bildumagilea den neurrian, Garinen helburua —edo nahia—

P. GARIN

Ezkerretik hasita, *Prunus accolade*, lorategietarako sortutako hibrido bat, *Kniphofia rooperi* landare hegoafrikarra eta *Leucojum vernum*, Europako pagadietako landarea.

da lorategiko bilduma nagusiak osatzea. Adibidez, asko gustatuko litzaioke munduko haritz-espezie guztiak biltzea. Denera bostehun haritz-espezie daude, eta dagoeneko erdia biltzea lortu dute.

Hainbat bidetatik biltzen dituzte landareak. Batetik, munduan zehar egiten dituzten bidaietan zuhaitzen haziak bilatzen eta biltzen dituzte; bestetik, bildumagileentzat dauden haztegi berezietatik ere lortzen dituzte batzuk, eta munduko beste bildumagile batzuekin haziak eta landareak trukatzeko dituzte. Bestalde, urtean asteburu batean, landare berezien azoka bat antolatzen dute Iturraranen bertan. Edozeinek eros ditzake ohiko denda eta mintegietan saltzen ez dituzten landareak. Noski, Iturrarangoek ere probetxua ateratzen diote horri. Apirilaren azkeneko asteburuan izango da aurten azoka; beraz, oraindik garaiz zaude, irakurle, hara hurbiltzeko!

Bizikidetzaren arazoak

Klima ez da landareen ongizatea mugatzen duen faktore bakarra. Pagoeta natura-parkean bertan dago lorategia, eta hango basapiztiekien —orkatz, basurde, untxi eta abarrekin— batera bizi dira landareak. Lorategia, berez, hesitua dago, baina gune batzuetan zuloak daude, eta, gainera, hesiaren azpitik ere sartzen dira batzuetan.

Lorategian daudenean, egin behar-koak egiten dituzte, hala nola landa-

Pagoetako basapiztien eragina saihesteko, zuhaitz bat baino gehiago hesiz inguratu dute; adibidez *Magnolia 'Milky Way'* hibridoa.

P. GARIN

“dagoeneko
4.500 landare-
mota inguru
dituzte lorategian,
eta gehiago
handitzeko asmoa
dute”

reen kimu berriak jan, noski. Horretaz gain, orkatzek, adibidez, zuhaitzen azal-puskak kentzen dituzte araldian, lurraldea markatzeko. Lorategian sartzen direnean, nora joango lurraldea markatzera, eta zuhaitz arraroenetara joaten dira. Eta basurdeak, landatu berri dauden landareen eremuetan iraulkatzen dira.

Hala ere, Iturraranen badakite ingurune natural baten erdi-erdian daudela, eta ezin dutela gauza handirik egin horren kontra. Saiatzen dira, ordea, horiek saihesten; adibidez, zuhaitz bat baino gehiago dute hesiz inguratuta.

Bestelako ‘basapiztien’ eragina ere jasan behar izaten dute: tarteka, lapurtu egiten diete ekarri berri duten landareren bat. Garinek susmoa du ez ote den izango inguruko landare-bildumagile bat, lorategia bisitatzen joan, eta, atentzia ematen dion landare bat ikustean, bere lorategira eramaten duena.

Pena handia ematen dio Garini horrek, batetik, lapurtzen dituzten landare batzuk oso arraroak direlako, eta, beraz, ia ezinezkoa izango delako berriro landare berdinak eskuratzea, eta, bestetik, ez dakielako lapurrek zer kondiziotan zainduko dituzten, batzuek, atera ere, une edo garai desegokian ateratzen dituzte eta.

Zailtasun horiei guztiei aurre egin behar izaten diete, eta, hala ere, inguruko lorategi aberatsena dutela esan dezakete Iturraranen. Noiz arte handituko duten ez dakite; muga, seguru asko, lorategiaren azalera izango da: 25 hektarea dituzte hesituta, eta, oraingoz, 10-12 hektarea baino ez dituzte landarez beteta. Beraz, handitzen eta handitzen jarraituko dute. Bisitarien gozamenerako.

Helburu didaktikoa duen lorategia

Iturraran lorategi botanikoko bisitariak bertatik bertara ikus ditzakete zuhaitz eta zuhaixka guztiak. 4,5 kilometro inguruko bide-sarea dute horretarako lorategiko guneeetan barna. Ikusgai dauden espezie guztiak etiketatuta daude, eta, etiketatzen, bakoitzaren familiaren izena, izen zientifikoa, eta berez duen banaketa adierazten dituzte.

Horrez gain, bisita gidatuak egiten dituzte aurrez eskatuta, eta haraino joan ezin denak 5.000 argazkitik gora dituen web orrialdean (www.aiapagoeta.com) ikus ditzake

P. GARIN

lorategiko landareak, baita inguruko parajeetan, lorategitik kanpo, dauden espezieak ere. Argazkiez gainera, pixkanaka, espezie bakoitzaren inguruko informazioa jartzen ari dira.